

Nedžad KORAJLIĆ
Želimir KEŠETOVIĆ
Haris HALILOVIĆ
Almin DAUTBEGOVIĆ

KRIMINALISTIČKE PROCEDURE NA LICU MJESTA KRIVIČ- NOG DOGAĐAJA RADI OBEZBJEĐENJA MATERIJALNIH TRAGOVA ZA FORENZIČKU ANALIZU

---

1. Uvod

Svako kriminalističko djelovanje koje podrazumjeva postupanje sa materijalnim dokazima¹, mora se isplanirati, organizovati i izvesti s jednom centralnom idejom vodiljom koja bi trebala da prožima kompletne aktivnosti kriminalista, a to je: *“efikasno i maksimalno korištenje materijalnih dokaza, koji se slijede, s kojima se eliminišu sumnjivci i na osnovu kojih hapsimo izvršioce krivičnih djela”*.

Ideja sa kojom smo se rukovodili i što nam je bio cilj ovoga rada, a tiče se jedne veoma bitne činjenice – *kriminalističkih procedura*² na lica mjesta

---

¹ U ovom radu koristimo termin “materijalni dokaz” iako jedan dio teorije krivičnog procesnog prava nije sklon pridavanju dokaznog značenja predmetima koji su u vezi sa krivičnim djelom (kao što su predmeti uz pomoć kojih je izvršeno krivično djelo, predmeti nastali izvršenjem krivičnog djela, predmeti na kojima se nalaze tragovi krivičnog djela i sl.). Usp. npr. Bayer, V. (1995), *Kazneno procesno pravo – odabrana poglavlja, Knjiga 1. Uvod u teoriju kaznenog procesnog prava*, priredio prof. dr Davor Krapac, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, str. 178-179.

² „Pod kriminalističkim procedurama u ovom radu podrazumijeva se kriminalističko istraživanje činjeničnih okolnosti koje izravno ili neizravno ukazuju na postojanje krivičnog djela i/ili učinioca.... Srž je kriminalističke procedure (istraživanja) otkrivanje novoga, nepoznatog. Ta je djelatnost obilježena istovremenom simultanom i sukcesivnom primjenom spoznajnih funkcija: promatranja, mišljenja i prakse. Kriminalističko istraživanje odvija se na dva različita načina: poduzimanjem neformalnih (operativnih) i formalnih (procesnih) mjera i radnji“ Vidjeti Modly., D., (2007), *Suvremene kriminalističke teorije*, skripta, Fakultet kriminalističkih nauka, Priština, str. 101-102.

kom prilikom se obezbeđuju materijalni *tragovi*³ za *forenzičku*⁴ analizu. Postoji veliki broj kriminalističkih procedura koji se tiču praktičnih aspekata istražnih, ali zbog izuzetno velikog broja tih situacija, koje mogu da se dese, gotovo da je nemoguće sve njih obraditi. No, bez obzira na to, materijal koji je ovdje prezentovan, iznosi značajnu problematiku, koja je zajednička skoro svim onim agencijama koje se bave obradom dokaza za forenzičku analizu.

Međutim, neka pitanja koja ćemo ovdje pomenuti, treba da posluže kao katalizator čitaocu, pomoću kojih će on pokrenuti druga važna pitanja zasnovana na potrebama sopstvene agencije za provedbu zakona. Nadamo se da ćemo u tome uspjeti, te da će ovaj materijal pružiti neku vrstu osnove za analizu činilaca sa kojima se mora doći u dodir da bi se obezbjedila uspješna istraga lica mjesta.

2. Značaj obezbjeđenja lica mjesta

Odgovornost je na prvom policajcu koji dođe na lice mjesta da poduzme korake da zaštiti i sačuva područje lica mjesta što je moguće bolje. Naravno, prvi prioritet bi trebao biti da se zaštiti vlastita sigurnost i sigurnost ostalih učesnika, kao i pružanje medicinske pomoći osobama kojima je potrebna, zaštite tragovi i liši slobode izvršilac. Kako god, neophodno je poduzeti veliki napor da se odstrani svo neovlašteno osoblje sa lica mjesta, što je moguće prije. Dok dodatni policajci odlaze i dolaze, odmah se uvode mjere izolacije. Trake ili barikade zajedno sa strategijskim položajem angažovanog osoblje

---

³ Pod tragom u kriminalističkom smislu danas se podrazumijevaju materijalne promjene u objektivnoj stvarnosti koje su spoznate i koje su nastale u vezi ili povodom izvršenja ili pripremanja kaznenog djela i koje imaju određenu dokaznu vrijednost u postupku kriminalističke identifikacije..... Riječ je o materijalnoj promjeni u objektivnoj stvarnosti u odnosu na postojeće stanje prije promjene, tj. prije izvršenja ili pokušaja kaznenog djela. Tako Modly, D., Korajlić, N. (2002), *Kriminalistički rječnik*, Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj, str. 673. Odnosno, "trag je svaki predmet i druga materijalna promjena koja dođe u posjed policijskog službenika kada se na osnovu tog traga može dokazati ili opovrgnuti izvršenje krivičnog djela, ili identitet osumnjičenog, u skladu sa zvaničnom krivičnom istragom." ICITAP, (2007), *Priručnik načela i procedura za dokazni materijal*, Policijske agencije u BiH, dio 2-1.

⁴ „Forenzička znanost je skup znanstvenih principa i tehničkih metoda koje se primjenjuju kod istraživanja kaznenih djela radi dokazivanja postojanja kaznenog djela i pomoći pravosuđu da utvrdi počinitelja zločina i njegov modus operandi. Forenzička znanost koristi se za davanje odgovora na niz specifičnih pitanja, od kojih su tri temeljna: (1) Da li je izvršen zločin? (2) Tko ga je počinio? (3) Kako je izvršen? Tu spadaju i temeljna pitanja kriminalistike. Forenzička znanstvena istraživanja trebaju biti provedena na mjestima koja nisu pod pritiskom broja slučajeva, policije ili suda.“ Vidi bilj. 8., str. 127.

će spriječiti neovlašteni ulazak u zaštićeno područje. Nije rijedak slučaj da se u policijskoj praksi pribjegava uzimanju otisaka prstiju policijskih službenika nakon što je izuzetno osjetljivo lice mjesta krivičnog djela ubistva postalo preplavljeno radoznalim osobljem, tako da je značajno vrijeme i trud potrošen na eliminisanje otisaka prstiju samih policajaca. Međutim, dešava se da se na uviđajnoj foto dokumentaciji vide kako policijski službenici stoje u lokvama krvi neposredno uz leš ili pak gaze po nekim drugim tragovima.

2.1. Sigurnost lica mjesta

Ozbiljnost određenog događaja kao i drugi elementi, odredit će prioritete postupanja, kako policije, tako i drugih učesnika. Zbog toga, »kod rukovanja dokaznim materijalom laboratorijsko osoblje (naučnici i tehničari) uvijek moraju biti na oprezu i nikada se ne smiju uznemiriti ili uništiti materijal za moguće ispitivanje koji bi se kasnije mogao pokazati korisnim. Velika zabrinutost danas vlada zbog prenosa hepatitisa, virusa HIV i sl. i predstavlja veliku brigu prilikom rukovanja uzorcima, premda dosta laboratorija posjeduje tehnologiju za sterilizaciju uzoraka, mada takva sterilizacija može smanjiti upotrebljivost uzoraka za analizu«. ⁵ Uzevši navedeno u obzir, potrebno je razmotriti neke od elemenata prilikom pristupa rizičnom području. Nije moguće u potpunosti prikazati sve ono što se treba, odnosno može poduzeti, što znaju i sami kriminalisti i forenzičari. Stoga je potrebno sačiniti procedure kao opći popis koji trpi i zahtjeva određene nadopune. ⁶

Osnovno pravilo vezano za sigurnost na licu mjesta krivičnog ili pak nekog drugog događaja, koji zahtijeva angažovanje raznih službi glasi: »*nemoj biti mrtav heroj*«. »Koja je korist ako se u potpunosti procesuiraju lice mjesta, na prikladan način se prikupe, obilježe, pronađu i zabilježe dokazi, a u tom procesu dođe do toga da se neko ozbiljno povrijedi ili izgubi život. Tada se

---

⁵ Swanson, R. Ch., Chamelin, N. C., Terito, R., (2003), *Criminal Investigation*: Mc Graw Hill, New York, USA, str. 232.

⁶ Elementi o kojim bi trebalo voditi računa bi mogli biti slijedeći: Prvi prioritet treba biti život, jer bez obzira koji dokazi se mogu uništiti, zaštita života je prioritet broj jedan. Da li su opasne materije problem ili to mogu postati (hemijske ili biološke prijetnje)? Eksplozivne prijetnje. Požar ili mogućnost požara. Električni vodovi. Opasne materije. Objekti ili oprema sa kojom pripadnici timova mogu doći u dodir. Blokirati lice mjesta i obezbjediti ulaz za drugo neophodno osoblje ili opremu. Čuvanje dokaza. Sposobnost ljudstva da kontroliše masu i/ili probleme u saobraćaju, ili druge slične dužnosti. Situacija sa taocima. Zabarikadiran osumnjičeni ili više njih i sl. Korajlić, N., Bojanić, N., Marjanović D., Muratbegović, E., (2004), *Zaštita života organa postupka*, *Expertus Forensis* 3 (II), Udruženje sudskih vještaka Crne Gore, Podgorica, str. 329-337.

može reći za svakog učesnika u postupku, od policajca do vještaka da *nisu uspjeli.*«⁷

3. Lanac čuvanja dokaza

Kod pomena riječi "*forenzička nauka*" pomisao koja nam se javlja, ide ka projeciranju slike sačinjene od mnoštva naučnih instrumenata, egzotičnih tehnika i sosisficiranih kriminalističkih laboratorija kao u nekoj od popularnih *TV serija ("CSI Miami, CSI New York i sl".)*, te se veoma često smatra da upotrjebljenost pronađenih materijalnih tragova na licu mjesta, na sudu, ovisi isključivo o načinjenoj analizi u forenzičkoj laboratoriji. Međutim, takav pristup treba smatrati neadekvatnim i posljedicom modernog shvatanja forenzičke nauke. U stvarnosti je to dosta drugačije i svako drugo poimanje forenzičke nauke osim one što ona realno jeste i treba da bude, je pogrešno.

Činjenica je da sposobnost laboratorije da pruži obrazloženje na naučnoj osnovi, u velikoj mjeri zavisi od uočavanja, prikupljanja i dokumentovanja dokaza na licu mjesta, jer i sami kriminalisti koji se nalaze na licu mjesta su u istoj mjeri dio forenzičke nauke, isto tako kao i stručnjak u laboratoriji. Jer ako se materijalnim tragovima ne rukuje kako treba, rad kriminalističke laboratorije može se u velikoj mjeri dovesti u pitanje, te zbog toga se disciplini u forenzičkoj nauci treba posvetiti posebna pažnja, kako na licu mjesta, tako i na čitavom putu dok materijalni trag ne dobije sudski epilog.

Iako je prezentiranje dokaza na sudu tradicionalno posljednja stvar koja se dešava dokazu, *zakonici o krivičnom postupku* zahtijevaju da je dokaz legalno pribavljen, te da je stanje, identitet i značaj dokaza potkrijepljen prije nego što se on može koristiti. Uopšte, dokaz mora biti propisno prikupljen, a kriminalista mora imati ovlaštenja da bude prisutan tamo gdje je dokaz pronađen i mora imati pravo da premjesti dokaz. U većini slučajeva prigodno je zahtijevati i dobiti specifičnu dozvolu od osobe koja ima kontrolu nad mjestom i dokazom. Kao što je to slučaj sa više-manje svakim drugim aspektom istrage, pažljivo i detaljno bilježenje ovog vida istrage putem *fotografija, zabilješki, skica, zapisnika* i drugih sredstava dokumentovanja stanja, u naknadnim fazama istrage pokazat će se veoma važnim.⁸

---

⁷Usp. bilj. 11., str. 329-337.

⁸„Svi pronađeni tragovi s lica mesta se moraju fiksirati u sklopu fiksiranja zatečenog stanja na licu mesta i pojedinačno (opisivanje u Zapisniku o uviđaju, raznim službenim beleškama, fotografisanje i izrada fotodokumentacije, videosnimanje, merenje položaja i veličina tragova

Veliki broj krivičnih djela u kojima nisu korišteni fizički dokazi nisu riješena zato što dokazi nisu prikupljeni i kvalitetno proučeni ili pak, ako su i prikupljeni nisu prikupljeni, pakovani ili transportovani na način koji bi omogućio da dokaz ne bude kontaminiran, oštećen ili loše obrađen, kako na licu mjesta, tako i u forenzičkim laboratorijima. Sakupljanje takvih materijala je poseban zadatak koji zahtijeva određenu količinu specijalne opreme i poseban pristup, čak i kada je riječ o većem ili mikroskopskom fizičkom dokazu. Što više, ono zahtijeva odlučnu i sistematsku proceduru koja može biti praćena tako da se ništa ne previdi i da bude ekonomična koliko je to moguće u tom vremenu.⁹

Tako, u mnogim sudskim odlukama kod značajnijih krivičnih postupaka, naglašen je značaj tumačenja materijalnih dokaza. Međutim, postoje mnogi primjeri slučajeva u kojima je naizgled "jednostavan" postupak sa tragovima zanemaren ili nepropisno obavljen. Sve veći broj ovakvih slučajeva obično ima za posljedicu sudski proces, u kome ovlaštena službena lica koja su bila uključena u slučaj, izađu na loš glas. Dakle, ukoliko čitav proces nije urađen uspješno u skladu s kriminalističkim procedurama, te nije izbjegnuta kontaminacija dokaza, vjerodostojnost i autentičnost dokaznog materijala, jeste, i treba da bude, predmet ozbiljnog razmatranja, kako na sudu, tako i u neovisnim unutrašnjim istragama unutar agencija za provedbu zakona.

Tom prilikom ne smijemo zanemariti i mora se dati poseban akcenat na *kvalitet kriminalista i drugog osoblja* koje će biti uključeno u „*lanac staranja*“ o dokazu. „*Lanac staranja*“ ili „*lanac dokaza*“, kako ističu Kennedy P. M. i Kennedy J.¹⁰ je neprestano bilježenje stanja, obezbjeđenja i raspolaganja dokazom, od vremena kad je otkriven i prikupljen, pa do svoje krajnje upotrebe. «*Lanac*» se najčešće uspostavlja putem pisanog bilježenja o svakom putu kada se dokaz koristio ili ispitivao i od strane koga. Ovaj zapis će takođe uključiti informacije da je dokaz propisno uskladišten s ciljem sprječavanja nezapisanih promjena dokaza između svake upisane upotrebe ili ispitivanja. Ovo se obično postiže putem upotrebe pojedinačnog dnevnika o dokazu za svaki komad dokaza. U dnevniku, svako korištenje, promjene

---

i na osnovu toga skiciranje lica mesta i izuzimanje tragova sa lica mesta radi dalje laboratorijske obrade)“. Tako Bjelovuk, I., Stupar, L., (2005), *Forenzička obrada materijalnih tragova nakon eksplozije nepoznate naprave*, Savjetovanje, Policijska akademija, Banja Luka, str. 11.

⁹ Korajlić, N., (2006), *Kriminalistička metodika otkrivanja i dokazivanja eksplozija*, Doktorska disertacija, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, str. 321.

¹⁰ Kennedy, P. M. i Kennedy, J., (1990), *Explosion investigation and analysis*, Investigations Institute, Chicago, str. 286-287.

lokacije, testiranje ili ispitivanje dokaza je detaljno uvedeno. Ime svake osobe koja dolazi u kontakt sa dokazom se bilježi zajedno s datumom, vremenom i prirodom aktivnosti koja uključuje dokaz. „*Dnevnik dokaza*“ bi trebao biti obogaćen fotografijama dokaza prije, u toku i poslije svake upotrebe. Ako se dokaz treba mijenjati na neki način putem upotrebe, ispitivanja, testiranja, kao što su destruktivna testiranja, to se mora pažljivo ubilježiti.

Stalno se mora voditi računa da se dokaz nebi nepotrebno izmijenio ili oštetio prilikom procesa prikupljanja ili transporta, a radi daljnjeg ispitivanja. Ovo je često teško postići, jer se fizički dokazi, npr. u slučajevima eksplozija nalaze zakopani ispod tona materijala oštećenog eksplozijom. Istraživanje mjesta eksplozije, što uključuje kopanje i traženje često oštećuje dokaz. Iako to često nije moguće, ponekad malo više pažnje može spriječiti nepotrebnu dodatnu štetu.

Jedna od veoma važnih procedura koja se odnosi na pronađene tragove je njihovo pakiranje i obilježavanje, jer se pakiranjem i obilježavanjem tragova treba osigurati integritet i identitet traga. Ovisno o vrsti materijala, mogu se koristiti razne vrste ambalaže. Najpogodniji način je pakiranje dijelova u: *papirnatu, plastičnu, staklenu ili metalnu posudu*, zavisno od predmeta koji treba transportovati. Tako, primjera radi „materijal iz neposredne blizine središta eksplozije treba pakirati na način da se ima na umu, da na takvom materijalu mogu postojati tragovi eksplozivne materije koji nisu vidljivi. Takve uzorke treba pakirati u plastične vrećice i nepropusno ih zatvoriti zavarivanjem vrećice ili lijepljenjem lijepljive vrpce odnosno flastera. Metalne fragmente oštih rubova treba zaštititi tako da ne dođe do trganja ambalaže npr. umotavanjem čitavog fragmenta u čist bijeli papir, a zatim stavljanjem u plastičnu ili staklenu ambalažu.“¹¹

Označavanjem uzorka (etiketiranje) osigurava se identitet, što je od posebne važnosti u kasnijem dokaznom postupku. Iz oznake (etikete) uzorka treba biti vidljivo: 1) *Naziv slučaja* 2) *Broj slučaja* 3) *Organizacionu jedinicu agencije koja radi na slučaju* 4) *Dan i sat uzimanja traga* 5) *Podatke o žrtvi* 6) *Podatke o osumnjičenom* 7) *Mjesto s kojeg je uzet uz oznaku fotografije i skice* 8) *Lokaciju pronalaska traga* 9) *Ime i prezime i službeni status osobe koja je uzela uzorke* i 10) *Metoda pakovanja*. Dakle, identifikacija, prikupljanje, osiguranje i pakovanje dokaza mora biti poduzeto na način koji ih štiti, smanjuje mogućnost kontaminacije i obezbjeđuje čuvanje dokaza. Ovi koraci pomažu u dokazivanju elemenata mogućeg zločina i daju osnovu za pot-

---

¹¹ Usp. bilj. 14., str. 322.

punu, preciznu i objektivnu istragu i vođenje sudskog postupka. Drugim riječima, moraju postojati efikasne, tačne i standardizirane metode komuniciranja s osobljem iz laboratorije.

4. Zaključna razmatranja

Na osnovu svega iznesenoga, te analizirajući postojeće pozitivno zakonodavstvo, kao i trenutnu kriminalističku praksu, došli smo do slijedećih prijedloga:

1. Za kvalitetno, efikasno i povrh svega zakonito postupanje ovlaštenih službenih lica - kriminalista, osnovna je pretpostavka postojanje koherentnog sistema kriminalističkih procedura, zasnovanih na zakonskim normama.
2. Priručnik načela i procedura za dokazni materijal, koji je donešen od strane ICITAP-a i policijskih agencija u BiH treba da bude osnova za sve agencije za provedbu zakona, kao i za tužioce i sudove.
3. Zbog fizikalno- hemijskih promjena u samoj materiji i raznovrsnih vanjskih utjecaja, dokazne informacije materijalne prirode treba pravovremeno uočiti, osigurati, a ako situacija nalaže i fiksirati na procesan način, prije nego nastupe promjene, koje znače promjenu konkretnog identiteta postojećeg traga.
4. Internim pravilima, na svim nivoima predvidjeti dodatno educiranje ovlaštenih službenih lica i drugih koji na bilo koji način mogu biti uključeni u slučajeve. Također, edukacijski programi trebalo bi da sadrže sadržaje iz određenih područja prirodnih i tehničkih nauka čiji se postulati primjenjuju u postupku identifikacijskih i drugih vještačenja. Sa ovim, a i drugim sadržajima trebali bi biti upoznati pravosudni organi kako bi mogli meritorno ocjenjivati nalaze i mišljenja vještaka. Oni u pravilu ne vladaju pravilima struke po kojoj postupa vještak i zato postoji mogućnost da ne mogu sadržajno ocijeniti nalaz i mišljenje vještaka.
5. Lice mjesta veoma često obezbjeđuje forenzički dokaz koji vodi do hapšenja osumnjičenih osoba. Takođe nije rijedak slučaj da potencijalni važan dokaz bude uništen ili proglašen beskorisnim zbog nepažljivog ponašanja na licu mjesta. Međutim, ukoliko budemo imali jasno napisane kriminalističke procedure uz kvalitetnu edukaciju ovlaštenih službenih lica ovaj problem biće u mnogome prevaziđen.
6. U svim agencijama za provedbu zakona trebalo bi da se u sistematizaciji radnih mjesta, uvede novo radno mjesto "Administrator" za dokazni materijal, koji bi imao zadatak dokumentovanja istražnih radnji. Na taj način bi se smanjio broj osoba koje bi imale dodira sa dokaznim materi-

jalom. Po mogućnosti administrator bi radio u odjelu koji nije vezan za istražne timove, već za poseban odjel u okviru agencija za provedbu zakona.

7. Kriminalističkim procedurama bi trebalo obezbijediti jedinstvene procedure kojima se reguliše slijedeće:
  - a. Zabranjuje se nepotreban pristup licu mjesta.
  - b. Ovlašteno službeno lice zaduženo za obezbjeđenje lica mjesta mora zapisati sve posjetioce, uključujući ime, čin, razlog posjete i vrijeme dolaska i odlaska. Apsolutno nijedan nedokumentovan posjetilac ne smije prići licu mjesta.
  - c. Svako ovlašteno službeno lice na licu mjesta mora napisati standardni izvještaj u kojem opisuje svoju ulogu i konkretne radnje koje je obavio na licu mjesta.
  - d. Svi posjetioци licu mjesta moraju obezbjediti svaki traženi uzorak (krv, kosu, otiske cipele, otisak prstiju itd.) za potrebe eliminacije.
  - e. Ovlašteno službeno lice koje ima najveći čin prilikom pristupa licu mjesta mora preuzeti odgovornost za sve potčinjene posjetioce licu mjesta.
  - f. Svaki rukovaodilac koji posjeti lice mjesta, da bi ga «razgledao» mora ostati sve dok kriminalistički tehničari ne završe svoj posao ili dok ne dođe više rangirani službenik.

Nema potrebe naglašavati da bi se ovakvim i sličnim procedurama obeshrbrili nepotrebni obilasci lica mjesta, te rangirali dužnosti i ovlaštenja.

Literatura

1. BAYER, V., (1995), *Kazneno procesno pravo – odabrana poglavlja, Knjiga I. Uvod u teoriju kaznenog procesnog prava*, priredio prof. dr Davor Krapac, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb.
2. SWANSON, R.CH., CHAMELIN, N. C., TERITO, R., (2003), *Criminal Investigation*: Mc Graw Hill, New York, USA,
3. KORAJLIĆ, N., BOJANIĆ, N., MARJANOVIĆ, D., MURATBEGOVIĆ, E., (2004), *Zaštita života organa postupka*, Expertus Forensis 3 (II), Udruženje sudskih vještaka Crne Gore, Podgorica.
4. MODLY, D., (2007), *Suvremene kriminalističke teorije*, skripta, Fakultet kriminalističkih nauka, Priština.
5. MODLY, D., (2002), *Kriminalistika kao znanstvena disciplina*, Zagreb.
6. ICITAP, (2007), *Priručnik načela i procedura za dokazni materijal*, Policijske agencije u BiH.
7. KORAJLIĆ N., (2006), *Kriminalistička metodika otkrivanja i dokazivanja eksplozija*, Doktorska disertacija, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo.
8. BJELOVUK, I., STUPAR, LJ., (2005), *Forenzička obrada materijalnih tragova nakon eksplozije nepoznate naprave*, Savjetovanje, Policijska akademija, Banja Luka.
9. KENNEDY P. M., KENNEDY J., (1990), *Explosion investigation and analysis*, Investigations Institute, Chicago.
10. MODLY, D., KORAJLIĆ N., (2002), *Kriminalistički rječnik*, Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj.